

Til: Kulturministeriets departement

29. juni 2017

Vibe Ødegaard
voe@slks.dk
+45 33 74 51 67

Jour. nr. 17/03873

Bemærkninger til klage over Slots- og Kulturstyrelsens beslutning om ikke at frede bebyggelsen på Enghavevej 10-14, København V

Slots- og Kulturstyrelsen har modtaget i alt seks klager over styrelsens afgørelse af 20. april 2017 om ikke at frede bebyggelsen på Enghavevej 10-14, København V. Kulturministeriet har efterfølgende vurderet, at to klagere, Kristoffer Theodor Kløvedal Helweg og Kasper Lægning, ikke er klageberettigede:

- Mail af 13. maj 2017 fra Kristoffer Theodor Kløvedal Helweg (ikke klageberettiget)
- Mail af 18. maj 2017 fra foreningen Vesterbro Kulturarv
- Mail af 18. maj 2017 fra Dennis Lund, Lars-Erik Ejlers og Marianne Holm Andersen
- Mail af 19. maj 2017 fra Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring
- Mail af 20. maj 2017 fra Kasper Lægning (ikke klageberettiget)
- Mail af 22. maj 2017 fra Vesterbro Lokaludvalg

Sagens forløb

06-01-2009: Kulturarvsstyrelsen modtager ansøgning fra en privatperson om fredning af "diverse bygninger og vartegn" på ejendommene Enghavevej 4, 8, 10, 12 og 14 samt Vesterbrogade 107C.

25-03-2009: Kulturarvsstyrelsen orienterer de respektive bygningsejere om henvendelsen og anmoder om besigtigelse.

26-05-2009: Kulturarvsstyrelsen besigtiger ejendommene Enghavevej 4, 10 og 12-14 samt Vesterbrogade 107C-E.

03-06-2009: Kulturarvsstyrelsen meddeler de respektive bygningsejere, heriblandt Københavns Kommune og Ejendomsselskabet Enghaven, samt forslagsstillere, at styrelsen efter besigtigelsen har besluttet ikke at rejse en sag om fredning. Begrundelsen er, "at bygningen ikke indeholder de helt særlige arkitektoniske og arkitekturhistoriske [skrivet fejl for: kulturhistoriske] kvaliteter, der kan begrunde en fredning. Kulturarvsstyrelsen finder dog, at bygningen sammen med den anden lave bebyggelse på Enghavevej og forhusenes bagbygninger udgør et bemærkelsesværdigt kulturmiljø, med fortællingen om Vesterbros første udbygningsperiode med sammenblandingen af bolig og erhverv."

11-09-2016: Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur indsender pr. mail fredningsforslag for Enghavevej 10-14 til Slots- og Kulturstyrelsen. I mailen henstiller Landsforeningen til, at ejerne bliver underrettet om fredningsforslaget med det samme, jf. § 23 [stk. 1, 4. pkt.] i bygningsfredningsloven.

13-09-2016: Slots- og Kulturstyrelsen underretter bygningsejerne, Københavns Kommune og Ejendomsselskabet Enghaven, om fredningsforslaget og oplyser om de midlertidige retsvirkninger, jf. § 6, stk. 1 og 3, i bygningsfredningsloven. Der må således ikke foretages nedrivning eller gennemføres bygningsarbejder, der går ud over almindelig vedligeholdelse, uden styrelsens tilladelse.

26-09-2016: Slots- og Kulturstyrelsen besigtiger Enghavevej 10 og Enghavevej 12-14.

03-11-2016: Fredningsforslaget forelægges for Det Særlige Bygningssyn, som indstiller bebyggelsen til fredning.

15-11-2016: Slots- og Kulturstyrelsen orienterer ejerne om Det Særlige Bygningssyns udtalelse, og den offentlige høring om fredning indledes. Høringsfristen er 28. februar 2017. I høringsperioden modtager styrelsen hørings svar fra Københavns Museum og Vesterbro Lokaludvalg, som støtter en fredning, samt fra Københavns Kommune og Ejendomsselskabet Enghaven (v/ advokat Claus Høxbro), som går imod fredning.

13-12-2016: Københavns Kommune orienterer styrelsen om et indbrudsforsøg i en af butikkerne på Enghavevej 10 med knuste ruder og en beskadiget dør til følge. Slots- og Kulturstyrelsen giver samme dag tilladelse til, at skaderne udbedres.

04-04-2017: Slots- og Kulturstyrelsen besigtiger Enghavevej 10-14 på ny.

20-04-2017: Slots- og Kulturstyrelsen træffer afgørelse om ikke at frede Enghavevej 10-14.

13-05-2017: Slots- og Kulturstyrelsen modtager klage over afgørelsen fra Kristoffer Theodor Kløvedal Helweg.

17-05-2017: Slots- og Kulturstyrelsen oversender Kristoffer Theodor Kløvedal Helwegs klage til Kulturministeriet sammen med sagens øvrige materiale.

18-05-2017. Slots- og Kulturstyrelsen modtager klager fra foreningen Vesterbro Kulturarv og fra arkitekterne Dennis Lund, Lars-Erik Ejlers og Marianne Holm Andersen.

19-05-2017: Slots- og Kulturstyrelsen modtager klage fra Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring vedhæftet artiklen ”Tre huse på Christianshavn/ Tre huse på Vesterbro” af Claus M. Smidt. Samme artikel eftersendes af arkitekterne Dennis Lund, Lars-Erik Ejlers og Marianne Holm Andersen som bilag til deres klage af 18. maj 2017. Slots- og Kulturstyrelsen oversender klage fra Vesterbro Kulturarv til Kulturministeriet.

20-05-2017: Slots- og Kulturstyrelsen modtager klage fra arkitekt Kasper Lægning og oversender samme dag klagerne fra arkitekterne Dennis Lund, Lars-Erik Ejlers og Marianne Holm Andersen med bilag og fra Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring til Kulturministeriet.

22-05-2017: Slots- og Kulturstyrelsen modtager klage fra Vesterbro Lokaludvalg.

23-05-2017: Slots- og Kulturstyrelsen oversender klager fra arkitekt Kasper Lægning og Vesterbro Lokaludvalg til Kulturministeriet.

Klagerne

Foreningen Vesterbro Kulturarv anfører i mail af 18. maj 2017, at Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse er så uklar og til tider selvmodsigende, ”at ministeren og ministeriet bør afklare og vurdere både retsgrundlaget og Slots- og Kulturstyrelsens (SK) konkrete bevæggrunde og argumenter. Hvordan kan SK på en gang tale om klare og åbenlyse bevaringsværdier og et værdifuldt kulturmiljø og samtidig konkludere, at de enkelte bygninger ikke har arkitektoniske og kulturhistoriske værdier? Vi ønsker, at ministeren/ministeriet afklarer, hvad det så er, der ifølge SK konstituerer områdets åbenlyse bevaringsværdier og kulturhistoriske værdier, hvis det ikke er bygningerne?” Vesterbro Kulturarv finder endvidere, at Slots- og Kulturstyrelsen i sin bedømmelse af de enkelte bygninger anlægger et komplet urealistisk ’musealt’ og arbitrært autencitetssyn, der ikke tager hensyn til områdets unikke historie og funktion som et levende håndværks- og industriområde gennem 150 år - og det er vores opfattelse, at netop dette urealistiske ’museale’ og arbitrære autencitetssyn på forhånd umuliggør en fredning af området.” Endelig ønsker foreningen, ”at ministeren og ministeriet afklarer, i hvilket omfang SK i realiteten bygger sin afgørelse på forkerte oplysninger eller rene gætterier.” I forbindelse med sidstnævnte klagepunkt går foreningen i rette med bygnings ejernes argumenter imod fredning, således som de er fremført i de respektive høringssvar.

Arkitekterne Dennis Lund, Lars-Erik Ejlers og Marianne Holm Andersen skriver i mail af 18. maj 2017, at, der i Slots- og Kulturstyrelsens sagsfremstilling er anført en række argumenter, som efter deres opfattelse ”enten er faktisk forkerte eller klart fordrejer de præmisser som frednings-

lovgivningen bygger på. I styrelsens argumentation for ikke at frede lægges der tydeligvis megen vægt på kommunens 5 argumentationspunkter, som alle mere eller mindre kan tilbagevises." De fem argumenter er:

- Trafiksikkerhed. Ifølge Lund, Ejlers og Andersen vil Københavns Kommunes påtænkte cykelstiløsning på Enghavevej ikke øge trafiksikkerheden, tværtimod.
- Supercykelsti. Lund, Ejlers og Andersen argumenterer for, at "den såkaldte super cykelsti udlægges således mod bedre vidende og benyttes i denne sag alene som løftestang for en argumentation om nedrivning, hvilket er groft magtmisbrug".
- "Vi har handlet i tillid...". Lund, Ejlers og Andersen finder Københavns Kommunes argument om, at kommunen har handlet i tillid til statens/Kulturarvsstyrelsens udsagn om fredning, patetisk. Tilliden gælder angiveligt ikke i forholdet mellem kommune og borger. Plansystemet betegnes som "fuldstændig gennemhullet", og kommunen "gør hvad den vil".
- "Ejendommen er nedslidt". Lund, Ejlers og Andersen henviser her til 1960'ernes bysaneringer, der typisk var begrundet i bygningsmassens nedslidning, og som i dag opfattes som en "fejltagelse af dimensioner". Det anføres videre, at kommunen selv har ladet ejendommen på Enghavevej 10 forfalde, og at "udgifter til en istandsættelse af bygningen vil i betydeligt omfang kunne dækkes af de besparelser, som bygningsejer har høstet over en lang årrække".
- Miljøfarlige stoffer/materialer. Det er Lunds, Ejlers' og Andersens opfattelse, at Enghavevej 10 ikke indeholder flere miljøfarlige materialer end størsteparten af byggeriet fra 1950'erne og -60'erne. Sådanne materialer vil naturligt blive udskiftet ved en totalrenovering, hvilket er indeholdt i Københavns Kommunes anslåede pris på 25.000 kr. pr. m².

Lund, Ejlers og Andersen anfægter videre, at advokat Claus Høxbro [repræsenterer ejeren af Enghavevej 12-14] i sit høringssvar benytter økonomiske forhold som argumenter imod fredning, og at styrelsen har tillagt dette partsindlæg betydning.

Endelig finder Lund, Ejlers og Andersen, at Slots- og Kulturstyrelsens argumentation kører i ring: "Man taler for miljøet og anerkender dets værdi. Man betoner tillige, at den tidligere beslutning om ikke at rejse fredningssag (2009) ikke skaber præcedens for eftertiden og man respekterer de forskellige kulturbevarende foreningers standpunkter som værende valide. Herfra går man direkte over til at meddele, at situationen i dag ikke er anderledes end i 2009, hvorfor en fredningssag ikke vil blive rejst. Hvor er logikken?" Der henvises herefter til uheldigt byggeri på Københavns havnefront, til borgerinitiativer mod kommunens angiveligt lemfældige omgang med juraen i byggesager og til kulturministerens planlagte ændring af bygningsfredningsloven.

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring henviser i mail af 19. maj 2017 til en vedlagt artikel af foreningens formand Claus M. Smidt, hvori bebyggelsens kvaliteter som bygningskunst og dens historiske betydning er fremhævet. Det forekommer foreningen, at Slots- og Kulturstyrelsen "i for høj

grad har lyttet til økonomiske argumenter fra de to ejere og ikke har ladet ideelle hensyn været rådende for beslutningen". I forlængelse heraf kommenteres Københavns Kommunes argumenter imod fredning:

- Planlagte forbedringer for cyklisterne, som foreningen finder vanskelige at forstå
- Enghavevej 10's nedslidning og dårlige stand, som ifølge foreningen skyldes, at kommunen bevidst har ladet bygningen forfalde over en længere årrække
- Miljøfarlige stoffer og mange udskiftede byggematerialer, som foreningen mener er udokumenterede og måske direkte fejlagtige oplysninger.

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring finder afslutningsvis, "at ikke mindst bygningernes facader og rige gårdmiljøer er af stor betydning for forståelsen af Vesterbros historie, men vi må indrømme, at til trods for mange bevarede rum og detaljer i det indre, er husene først og fremmest af værdi pga. deres ydre. I betragtning af, at kulturminister Mette Bock netop i denne tid har varslet, at hun vil indføre differentierede fredninger, hvor der også alene kan fokuseres på bygningers ydre, ligger det ligefor at indtænke Enghavevej 10-14 i denne kontekst og dermed fastholde fredningen af de tre huse."

Vesterbro Lokaludvalg skriver i mail af 22. maj 2017, at udvalget "finder udviklingen på området vedrørende fredningslovgivning interessant. Bestræbelserne på at åbne op for at sikre hele bymiljøer er væsentlige, og det lader til at være en fælles oplevelse både hos Slots- og Kulturstyrelsen og hos os, at hvis revisionen af lovgivningen var på plads, så ville Slagtergårdene på Vesterbro være et oplagt miljø at frede". Udvalget opfatter endvidere "Enghavevej 10 (med baghus og gårdmiljø) som absolut fredningsegnet også indenfor den gældende lovgivning. Bygningen fremstår i det store og hele originalt - dog med et stort vedligeholdelsesefterslæb". Udvalget håber, at der med en fredning af Enghavevej 10 "vil blive plads til nye tanker og nye planer for området som sådan. Planer der både i sin vorden og gennemførelse kan inkludere alle eller dele af de mange erhvervsdrivende i området, og som også kan inkludere beboerne."

Retsgrundlaget

Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse om ikke at frede bebyggelsen på Enghavevej 10-14, København V, er truffet efter § 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer, hvorefter kulturministeren kan frede bygninger af væsentlig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi.

Kulturministerens kompetence efter bygningsfredningslovens § 3 er henlagt til Slots- og Kulturstyrelsen, jf. § 9, stk. 1, nr. 2, i bekendtgørelse nr. 1442 af 12. december 2010 om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Kulturarvsstyrelsen (nu: Slots- og Kulturstyrelsen).

Slots- og Kulturstyrelsens vurdering

Bygningsbevaringsområdet er reguleret dels gennem bygningsfredningsloven, dels gennem planloven. Bygningsfredningsloven har til formål ”at værne landets ældre bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig værdi, herunder bygninger, der belyser bolig-, arbejds-, og produktionsvilkår og andre væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling”. Ifølge loven kan kulturministeren frede bygninger af væsentlig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi, jf. § 3, stk. 1. Den miljømæssige dimension indgår således ikke i loven som et kriterium for fredning.

Bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer varetages af landets kommuner. Ifølge planloven skal kommuneplanerne således indeholde retningslinjer for sikring af kulturhistoriske bevaringsværdier, herunder beliggenheden af værdifulde kulturmiljøer og andre væsentlige kulturhistoriske bevaringsværdier, jf. lovens § 11 a, stk. 1, nr. 15. For kommuner, der i samarbejde med staten har fået udarbejdet kommuneatlas, er det desuden en pligt at træffe beslutning om udpegning af bevaringsværdige bygninger i kommuneplanen, jf. bekendtgørelse nr. 838 af 3. oktober 2002. Endvidere kan der i en lokalplan optages bestemmelser om bevaring af eksisterende bebyggelse, således at bebyggelsen kun med tilladelse fra kommunalbestyrelsen må nedrives, ombygges eller på anden måde ændres, jf. § 15, stk. 2, nr. 15, i planloven. Kulturministeren kan tillige udpege bygninger som bevaringsværdige, jf. § 19 og 19 a i bygningsfredningsloven, men disse bygninger varetages også af den enkelte kommune.

Ansvarsfordelingen mellem stat og kommuner er yderligere beskrevet i lov-bemærkningerne til bygningsfredningsloven i 1979 og i lovbemærkninger til ændring af loven i 1997:

- ”Fredning efter bygningsfredningsloven tager ikke sigte på bevaring af sammenhængende bygningsmiljøer. Derimod er der i planlægningslovgivningen, især i kommuneplanloven og i naturfredningsloven, bestemmelser om bevaring af arkitektonisk og kulturhistorisk værdifulde miljøer, hvis enkelte elementer ikke hver for sig opfylder bygningsfredningslovens krav.”¹
- ”... sammenhængende bygningsmiljøer af arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi, hvis enkelte elementer ikke opfylder bygningsfredningslovens kvalitetskrav for fredning, må sikres gennem anden lovgivning: kommuneplanloven, saneringsloven, byggeloven og naturfredningsloven.”²
- ”Beføjelserne til at værne sammenhængende bygningsmiljøer ligger hos kommunalbestyrelserne”.³

¹ Forslag til Lov om bygningsfredning, fremsat den 29. november 1978 af miljøministeren, Almindelige bemærkninger, sp. 1648

² Forslag til Lov om bygningsfredning, fremsat den 29. november 1978 af miljøministeren, Bemærkninger til forslaget enkelte bestemmelser, til § 1, sp. 1687

³ Forslag til Lov om bygningsfredning, fremsat den 29. november 1978 af miljøministeren, Bemærkninger til forslaget enkelte bestemmelser, til kapitel 6, sp. 1705

- ”Fredning efter bygningsfredningsloven tager ikke sigte på bevaring af sammenhængende bygningsmiljøer. Derimod er der i planlovens bestemmelser om kommune- og lokalplanlægning muligheder for bevaring af arkitektonisk og kulturhistorisk værdifulde miljøer, hvis enkelte elementer ikke hver for sig opfylder bygningsfredningslovens krav.”⁴

Det fremgår heraf, at Folketinget har ønsket, at bevaringen af sammenhængende bygningsmiljøer er en kommunal opgave.

Slots- og Kulturstyrelsen har vurderet bygningerne på Enghavevej 10-14 efter de samme faglige kriterier som alle andre bygninger, der foreslås fredet.

Slots- og Kulturstyrelsen er i sin aktuelle vurdering nået til samme resultat som Kulturarvsstyrelsen i 2009, nemlig at bygningerne enkeltvis betragtet ikke opfylder betingelserne om væsentlig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi for at kunne fredes. Bygningsfredningsloven administreres således, at arkitektoniske og kulturhistoriske værdier skal kunne tilskrives bygnings-elementer, som kan ses og opleves fysisk, og en bygning skal have fredningsværdier både i det indre og det ydre. Slots- og Kulturstyrelsen er dog enig med Vesterbro Lokaludvalg så langt, at forhus og baghus på Enghavevej 10 har større arkitektonisk og kulturhistorisk værdi end bygningerne på ejendommen Enghavevej 12-14.

Slots- og Kulturstyrelsen ser ingen modsætning i afgørelsen om, at bygningerne ikke er fredningsværdige, men at de danner et bevaringsværdigt kulturmiljø, der bør kunne varetages af Københavns Kommune.

Slots- og Kulturstyrelsen har alene taget stilling til, om bebyggelsen på Enghavevej 10-14 kan fredes efter bygningsfredningslovens § 3, stk. 1. Styrelsen har ikke forholdt sig til Københavns Kommunes trafikpolitiske dispositioner, ligesom det ikke tilkommer styrelsen at påtale mangelfuld vedligeholdelse af bygninger, som ikke er fredede.

Tre af klagerne nævner den ændring af bygningsfredningsloven, som kulturminister Mette Bock varslede i februar 2017. Hertil kan Slots- og Kulturstyrelsen kun svare, at styrelsen administrerer efter den til enhver tid gældende lov.

Indstilling

Det indstilles, at Kulturministeriet stadfæster Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse af 20. april 2017.

Vibe Ødegaard
Center for Kulturarv

---

⁴ Forslag til lov om ændring af lov om bygningsfredning og lov om planlægning fremsat den 19. februar 1997 af miljø- og energiministeren, Almindelig bemærkning, afsnit 4.2.1 Styrkelse af kommunernes bevarende planlægning.